

Asia: VN/16052/2021

Kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportti

Lausunnonantajan lausunto

Miten työryhmän raportti onnistuu sanoittamaan ja viestimään kulttuurialan tilannetta ja kehittämishaasteita alan jälleenrakennuksen ja vahvistamisen tarve huomioiden?

Kiitämme raportista ja työstä sen eteen ja mahdollisuudesta lausua asiassa.

Raportti tunnistaa ongelmakohtia yleisellä tasolla, nimeää toimenpiteiden osalta konkreettiset vastuutahot sekä tekee käytännön ehdotukset tilanteen kehittämiseksi. Raportin luvuissa tunnistetaan laajasti kentän haasteita ja ongelmakohtia, mutta toimenpiteet eivät konkretisoi ratkaisuja niihin kaikilta osin.

Raportti tunnistaa tarpeen kasvattaa kulttuuribudjetti 1 prosenttiin, ja nostaa samalla esiin tarpeen kehittää resursoinnin rinnalla osaamista, toimintatapoja sekä ohjausmekanismeja.

Raportista jää uupumaan vapaan kentän organisaatiorakenteiden asiantuntemus näyttämötaiteen alalta.

Raportti ei tunnista, että alalta puuttuu tutkimukseen perustuva tieto sekä vaikuttavuustutkimukset alueellisesti ja valtakunnallisesti. Taiteen kentän rakenteet tulee analysoida ja päätöksenteko koskien toimintatapoja, ohjausmekanismeja ja avustusten jakoa tulee perustaa tietoon.

Kulttuuritoimijoiden osaamista tulee kehittää vastaamaan olemassa olevaa toimintaympäristöä. Raportti ei tunnista yleisöjen, osallistujien tai kohderyhmien uudelleen löytämisen haasteita.

Nuorten kiinnittäminen uusiin toimintaympäristöihin jää vastavalmistuneiden taiteilijoiden itsensä sekä niiden työnantajien vastuulle, joiden toiminta on tunnistanut nykyajan moninaiset tarpeet tuottaa taide- ja kulttuuripalveluita. Koulutuksen tulee reagoida nopeammin vastaamaan olemassa olevaa, pandemian johdosta muuttunutta työkenttää.

Raportti ei tunnista työmarkkinajärjestöjen roolia alan kehityksessä. Työehtosopimukset eivät ole reagoineet alan kehitykseen ja työnteon moninaistumiseen.

Mitkä raportin toimenpide-esityksistä ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa (max 5)?

“Taiteen ja kulttuurin rahoitus nostetaan valtion talousarvion luvussa 29.80. yhteen prosenttiin kaikista talousarvion menoista vuoteen 2027 mennessä (taiteen perusopetusmenojen kanssa 1,15 prosenttiin). Kulttuurialan rahoituksesta päätettäessä kulttuuri nähdään investointina, joka kohentaa kansantaloutta ja hyvinvointia. Rahoituksen nostaminen auttaa pahoin kärsinyttä kulttuurialaa nousemaan koronapandemian aiheuttamista vaurioista ja vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin rakenteellisesti ja toiminnallisesti.”

“Valtio ja kunnat lisäävät yhteistyötä ja monikanavaista rahoitusta kulttuuri- ja luovien alojen kehittämistoimissa. Yhteistyöhön sitoutetaan sopimuksilla muita toimijoita, kuten säätiöitä, maakuntia ja kehitysyhtiöitä.”

“Vahvistetaan kulttuurialan osaamispohjaa sekä kykyä vastata alan tulevaisuushaasteisiin kaikilla koulutuksen tasoilla” ensimmäinen toimenpide-ehdotus (s 19): “Lisätään yhteiskuntataitoihin, digitaaliseen osaamiseen, yritys- ja yhteisötalous- ja kansainväliseen osaamiseen liittyviä opintoja sekä opiskelijoiden ymmärrystä erilaisista ammatti- ja työllistymismahdollisuuksista.”

Luvun 4 tekstissä (s 21) todetaan: “...kulttuurialan freelancereiden ongelmien ratkaisemisella on merkittävä laajempi yhteiskunnallinen hyötyvaikutus. Tarvitsemme rakenteellisen uudistuksen freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi.”

Tältä huomiolta puuttuu toimenpide-ehdotus, joten ehdotamme toimenpiteeksi: Selvitetään olemassa olevia freelancereiden työn rakenteiden tukimuotoja ja kerätään niistä olemassa oleva tieto. Esimerkkinä tanssin aluekeskukset ja tutkimustieto niiden toiminnasta ja vaikuttavuudesta. Hyödynnetään tätä tietoa freelancereiden työskentelyedellytysten kehittämiseksi.

“Toteutetaan valtakunnallista ja paikallista kulttuuripolitiikkaa tukevia muita toimia” jälkimmäinen toimenpide-ehdotus: “Vahvistetaan kulttuurialan tilasto- ja tietoperustaa sekä alan vaikuttavuuteen liittyvää monialaista tutkimusta.”

Miten voidaan mielestänne vaikuttaa siihen, että työryhmän viestit tulevat huomioiduiksi ja esitykset toteutetuiksi mahdollisimman hyvin seuraavalla hallituskaudella?

Kulttuurialaa tulee kohdella ensisijaisesti elinkeinona, ja toimintaympäristön muutoksia tulee tarkastella työvoimapolitiittisista näkökulmista. Keskeistä on yhteistyö Työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Vuonna 2023 alkavalla hallituskaudella eduskunnalle annettavan kulttuuripoliittisen selonteon laatimisen yhteydessä on varmistettava riittävä asiantuntemus freelancekentän rakenteista. Selonteon tulee perustua tutkittuun tietoon ja tilastoihin olemassa olevista rakenteista, rahoitusmalleista sekä niiden suorista vaikutuksista ja kerrannaisvaikutuksista.

Koronapandemia on vaikuttanut kulttuuripalveluiden kulutuskäyttäytymiseen. Yleisöjen ja kokijakohderyhmien tavoittaminen on aloitettu osin uudelleen. Tämän tunnistaminen vaikuttaa merkittävästi alalla työllistymisen mahdollisuuksiin tulevaisuudessa.

Tanssin aluekeskuksilla on 20 vuoden ajalta osaamista ja tietoa freelancereiden työllisyyden ja tanssin saavutettavuuden kehittämisestä eri alueilla. Tätä kallisarvoista tietoa ei ole kuitenkaan hyödynnetty keskusteluissa freelancereiden työn organisoinnista ja kehittämisestä. Vastaavia rakenteita voi olla muitakin. Olemassa olevista hyvistä käytänteistä on tuotettava tutkimuksia, ja saatu tieto on hyödynnettävä kaikkien kulttuurialojen käyttöön.

Lukukohtaiset kommentit

Luku 1: Annamme kulttuurillemme sille kuuluvan arvostuksen.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

“Hallitus antaa vuonna 2023 alkavalla hallituskaudella eduskunnalle kulttuuripoliittisen selonteon.”

Kohdellaan kulttuurialaa ensisijaisesti elinkeinona ja tarkastellaan toimintaympäristön muutoksia työvoimapoliittisista näkökulmista. Vuonna 2023 alkavalla hallituskaudella eduskunnalle annettavan kulttuuripoliittisen selonteon laatimisen yhteydessä on varmistettava riittävä asiantuntemus freelancekentän rakenteista. Selonteon tulee perustua tutkittuun tietoon ja tilastoihin olemassa olevista rakenteista, rahoitusmalleista sekä niiden suorista vaikutuksista ja kerrannaisvaikutuksista.

“Ratkaistaan kulttuurin ja luovien alojen edistämiseen liittyvät hallinnonalarajat ylittävät haasteet.”

Ministeriryhmän perustaminen on kannatettavaa. Vaikutusvaltaisen, neuvottelevan, aloitteita, linjauksia ja seurantaa tekevän elimen perustaminen ei kuitenkaan tuo ratkaisuja käytännön tasolle.

Kulttuuri yhtenä maakuvatyön keskeisenä välineenä on kannatettavaa. Temaattisen kulttuurin suurlähettilään nimittäminen jää irralliseksi ehdotukseksi, joka ei tue todettuja olosuhteita

Luku 2: Kasvatamme hyvinvointiamme investoimalla kulttuuriin.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

On kannatettavaa, että taiteen ja kulttuurin rahoitus nostetaan 1 prosenttiin valtion talousarvion menoista.

Kannatetaan myös yksityisiä henkilöitä koskevaa yksityisten lahjoitusten verovähennysoikeuden laajentamista tieteestä taiteeseen.

Luku 3: Tuemme tekijöitä ja vahvistamme samalla talouttamme.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Luvun 3 tekstissä sanotaan (s 17): “Kulttuurialan tukijärjestelmissä on otettava huomioon muutkin toimintaympäristömuutokset. Tarvitsemme lisää joustavuutta, kannustimia uudenlaiseen tekemiseen ja uusia rahoitusvälineitä.”

Edellämainitulle ei ole luotu toimenpide-ehdotusta. Esittävien taiteiden Vos-uudistus tuli voimaan kesken pandemian, eikä toimijoilla ole ollut pandemian aikana tai sen jälkeen mahdollisuutta sopeuttaa omaa toimintaansa muuttuneeseen toimintaympäristöön. Vos-instrumentti ei muuttunut riittävästi mahdollistaakseen sellaisten uusien toimintamallien tukemista, joita pandemian jälkeen kentällä kipeästi kaivattaisiin.

Luvun 3 tekstissä (s 17) sanotaan seuraavaa: “Kulttuurialan koulutuksen saaneiden valmiuksia hyödyntää osaamistaan myös kulttuurialan ulkopuolella tulee vahvistaa ja lisätä taide- ja kulttuurialan yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja työllisyyttä. Vastaavasti muilla aloilla on lisättävä ymmärrystä kulttuurialan osaamisen merkityksestä ja sen tarjoamista mahdollisuuksista. Täydennys- ja jatkokoulutuksen osalta ongelma on, että ilman vakinaista työsuhdetta olevilla ei ole usein maksukykyä osallistua siihen.”

Tämä on oleellinen alan kehittymisen ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kannalta. Uudet rahoitusmallit sekä monialaisten resurssien jako ei mahdollistu käytännössä ilman ministeriöiden poikkihallinnollista yhteistyötä.

Kunnat eivät kaikilta osin tunnista lain mukaista tehtäväänsä koskien taiteilijoiden ja kulttuuritoiminnan tukemista sekä toimintaedellytysten kehittämistä. Raportista puuttuu toimenpide-ehdotus tähän liittyen.

Toimenpide-ehdotukseen “Lisätään yhteiskuntataitoihin, digitaaliseen osaamiseen, yritys- ja yhteisötalous- ja kansainväliseen osaamisen liittyviä opintoja sekä opiskelijoiden ymmärrystä erilaisista ammatti- ja työllistymismahdollisuuksista.” liittyen: Koulutusten monitasoisen työelämäyhteistyön tulee olla jatkuvaa, jotta taidealoille valmistuvilla on riittävä käsitys ja osaaminen ammatti- ja työllistymismahdollisuuksista.

Kannatetaan toimenpiteitä:

”Luodaan mahdollisuudet osallistua täydennys- ja työvoimakoulutuksiin myös niille, jotka ovat ilman vakinaista työsuhdetta ja joilla ei ole varaa maksaa markkinaehtoista hintaa koulutuksesta.”

ja

”Koulutukseen liittyvien tarpeiden käytännön toteutusta varten laaditaan toimenpideohjelma. Siinä hyödynnetään myös taidekasvatuksen ja -koulutuksen visiotyön tulokset sekä eri koulutusasteiden väliset yhteistyön mahdollisuudet.”

Luku 4: Teemme tarvittavat rakenteelliset uudistukset freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Luvun toimenpide-ehdotukset ovat kannatettavia.

On huomioitava luovien ja kulttuurialojen muusta yritystoiminnasta poikkeavat ansaintalogiikat sekä YEL-uudistuksen näille aiheuttamat ongelmat ja rajoitteet.

Luvun tekstissä (s 20) mainitaan: ”Tarvitsemme rakenteellisen uudistuksen freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi.”

Tanssin aluekeskuksilla on 20 vuoden kokemus freelancereiden epätyypillisistä työsuhteista ja työskentelyolosuhteiden kehittämisestä. Tämä tieto on hyödynnettävä kaikkien kulttuurialojen käyttöön. Tanssin aluekeskusverkosto on jo pitkään tarjoutunut alustaksi taiteilijapalkkakokeilulle.

Taiteilijoiden sosiaaliturvan uudistaminen on tärkeimpiä toimenpiteitä, kun halutaan vaikuttaa taiteilijoiden arkeen.

Luku 5: Tarjoamme kaikille suomalaisille tasavertaiset mahdollisuudet nauttia kulttuurista.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Luvun toimenpide-ehdotukset ovat kannatettavia.

On huomioitava, että kulttuuriorganisaatioiden resurssit eivät nykyisellään riitä vuorovaikuttamaan sekä kuntien että hyvinvointialueiden kanssa. On varmistettava riittävän yksinkertainen rakenne, jotta pienten kulttuurihyvinvointitoimintaa järjestävien organisaatioiden palvelut saatetaan niitä tarvitsevien luokse.

Harrastamisen Suomen malli ei mahdollista taiteen ammattilaisten työllistymistä. Palkkion pienuus sekä työn organisointi ei vastaa alan työehtoja. Mallia täytyy uudistaa kulttuuritoimijoita kuunnellen.

Viimeinen toimenpide-ehdotus ”vahvistetaan kulttuurialan tilasto- ja tietoperustaa sekä alan vaikuttavuuteen liittyvää monialaista tutkimusta” on sosiaaliturvan uudistamisen ohella olennaisin koko raportissa.

Meska Sanna
Läntinen tanssin aluekeskus